

BESZÁMOLÓ

**Az osztrák és német társasági jog intézményrendszerének
jogösszehasonlító és jogdogmatikai elemzése (OTKA K 68628 sz.)**

Témavezető: Szikora Veronika

A kutatás előrehaladása a tervezettnél megfelelt azzal az időbeli ütemezés módosítással, hogy a futamidő alatt a pályázat kilenc hónapig szünetelt *(szülés miatt)*, emellett a Társadalom- és Bölcsészettudományi Kollégium elnöke engedélyezte a projekt hosszabbítását, véghatáridő módosítását 2012.12.31-re *(egészségi okokra tekintettel)*.

A vállalt feladatok elvégzése ennek megfelelően a megadott határidőig megtörtént.

A program futamideje alatt közel harminc publikáció született (a kutatási témában) magyar, német vagy angol nyelven: 1 monográfia, 3 szerkesztett tudományos mű, kilenc könyvfejezet, két konferencia cikk, négy folyóirat cikk, tízet meghaladó egyéb írás (tankönyv, tansegédlet, absztrakt stb.), számos tudományos előadás (ebből 6 külföldön).

A jogi egyetemi oktatásban való megjelenés (a graduális és a doktori képzésben is) fenntartható és továbbfejleszthető.

A hallgató tehetséggondozás során felmutatható eredményekről számolhatunk be.

A nemzetközi együttműködésekét ápoltuk, emellett új, intézményközi kapcsolatokat hoztunk létre.

I. A PROJEKT HELYSZÍNE

A kutatás a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékének keretein belül zajlott. Azonban külső kutatások helyszínét képezték más hazai egyetemek és intézmények könyvtárai. Fontos szerepet kapott továbbá magyarországi, a témában elismert szakemberekkel, nemzetközi ügyekkel foglalkozó irodákkal konzultáció, valamint a külföldön, elsősorban Ausztriában (Bécsben) az Universitätsbibliothek Wienben, a Fachbibliotheken (Juridicum), a Hauptbibliotheken végzett kutatás is.

A külföldi kutatás szisztematikus rendszerre épült: az előkészítést a kutató-alkotó fázis, majd az eredmények feldolgozása követte. A magyarországi előkészítő időszak a témában fellelhető magyar szakirodalom teljes spektrumának feltérképezését tette meg. A már feldolgozott magyar szakirodalmon túl a legújabb eredmények megismerése és feldolgozása volt a cél (anyaggyűjtés, rendszerezés, fordítás, feldolgozás, összegzés). A Világháló adta lehetőségekkel élve a német és osztrák kutatóhelyek forrásairól való előzetes tájékozódás is még hazai feladat volt. Ezzel azonban nem volt helyettesíthető a külföldi kutatóhely felkeresése (pl. a dokumentumok nagy része még a költséges könyvtárközi kölcsönzéssel sem érhető el).

A futamidő alatt több hónap időtartamban, hosszabb és rövidebb idejű kutatómunkát végeztem Bécsben, több alkalommal nyertem el a Collegium Hungaricum (Bécs) ösztöndíjat. Ezek az utak lehetővé tették, hogy a szakcikkhez és a monográfia írásához szükséges legfrissebb szakirodalmat összegyűjtsem.

II. A KUTATÁS MÓDSZERE, HATÓKÖRE

A projekt időtartama alatt a munka egészét az összehasonlító jogi kutatási módszer hatotta át. A kiindulópontot a vonatkozó német nyelvű szakirodalom feldolgozása képezte. Az ebből származó tapasztalat a – magyar jog számára hasznosítható – megállapítások és következtetések formájában jelent. A korábban megkezdett németországi és ausztriai kutatómunkák tovább folytak a program ideje alatt is.

A német társasági jogi művek a jogtan, a joggyakorlat és a jogpolitika között összhangot teremtvé járulnak hozzá a dogmatika és gyakorlat egységéhez. A törvényhozás, az ítélkezési gyakorlat ezért éppúgy tárgyát képezi a német társasági jogi műveknek, mint a társasági jog elmélete. A társasági jog irodalmának áttekintése nem volt egyszerű feladat, a szakirodalom jellegét tekintve ugyanis, a művek minőségétől függetlenül, igen különbözők.

Tekintettel arra, hogy aki a társasági jog fejlődéstörténetének és jogalkotásának jelentőségét felismeri, nem dolgozhat a jogszabályok nélkül [ezek közül a legfontosabbak, mint az *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (ABGB), *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) a *Handelsgesetzbuch* (HGB), az *Unternehmensgesetzbuch* (UGB) és a „Különtörvények” (pl. *GmbHG*, *AktG*)].

Más területektől eltérően, nagyobb jelentősége van a kézikönyveknek (*Handbücher*), a mindennapi gyakorlati használatra szánt gyűjteményeknek. A bírósági gyakorlat főleg a kommentárookra támaszkodik. Jóllehet a német jogban nem ismeretes az esetjog, a joggyakorlat – nevezetesen a legfelsőbb bírósági eseti döntések – kimagasló jelentőségűek a tudományban és a gyakorlatban egyaránt.

A kutatás során, az új Polgári Törvénykönyv és a gazdasági társaságokról szóló törvény kodifikációja kapcsán a kodifikációs bizottságok véleményének összevetése és a társasági jog jogharmonizációs célzattal megjelenő irányvonalának erősödésének értékelése mellett megfogalmazódtak a társasági joghoz kapcsolódó de lege ferenda javaslatok. Az újrakodifikálás idején kiemelten hasznosak lehetnek a német és az osztrák társasági jog feldolgozásából származó tapasztalatok.

III. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK MEGJELENÍTÉSE A TUDOMÁNYOS ÉLETBEN

A kutatási eredmények alapvetően két szinten jelentek meg a tudományos életben: publikációk és előadások által. Ez kiegészült a források feltárásával és bibliográfia készítésével.

A projekt időtartama alatt kiemelt szerepet szántam a részeredmények nyilvánosságához közvetítésnek publikálás, valamint előadások tartása által.

A megjelölt témában a magyar és a külföldi szakirodalmat széleskörűen feltártam. Az anyagokat folyamatosan bővítettem és feldolgoztam.

III/1. Publikációk *(A publikációkat és azok adatait a közleményjegyzék tartalmazza.)*

A szakcikkek, tanulmányok írása, így jogi szakfolyóiratokban, tanulmánykötetekben történő publikálás folyamatos volt.

A tervezettnél megfelelően elkészült a német és az osztrák társasági jogot taglaló monográfia, amely jellegét tekintve hiánypótló, elméleti, összefoglaló, jogösszehasonlító munka.

Elkészült továbbá az az általam szerkesztett, ötszerzős mű, amely a nemzeti és az uniós társasági jogot tárgyalja, és amely jól alkalmazható a tudományos munkában és az oktatásban is (különösen a „Társasági jog Európában” elnevezésű kötelezően választható kurzus kötelező irodalmaként és a Doktori Iskolában).

III/2. Szakmai konferenciákon tartott előadások (2007-2012)

Eredményeimről az alábbi konferenciákon számoltam be tudományos előadások keretében (ezek közül 6 külföldi):

- *Az új magyar Ptk. kodifikációjának folyamata és fogyasztóvédelmi kérdései*, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának és az Università Pavla Jozefa Šafárika Pravnická Fakulta (Pavol Jozef Šafárik University, Faculty of Law) közös szervezésű konferenciája, 2012. december 3., Kassa (Szlovákia)
- *A társasági jog az új magyar Ptk.-ban*, A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken – 2012, tudományos tanácskozás a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság szervezésében, helyszín: Újvidék (Szerbia), 2012. november 24. A Tartományi Kormány III. emeleti tanácsterme, Mihajlo Pupin sugárút 16.
- *A társasági jog Európában - különös tekintettel az új magyar Polgári Törvénykönyv kodifikációjára*, Az európai magánjog jelene és jövője c. konferencia, 2012. május 9-10., Kolozsvár (Románia)
- *A német társasági jog aktuális kérdései*, Társasági jogi kerekasztal és a Római jogi hagyomány és modern magánjog c. konferencia 2011. december 8-9., Kolozsvár (Románia)
- *Consumer Law and Contract Law in the European Union*, VI. International Scientific Conference of Young Scientists - European Law Education and Science, October 16-18, 2011. Uzhgorod (Ungvár, Ukrajna)
- *Ünnepélyes könyvbemutató: Szikora Veronika (szerk.): Magyar fogyasztóvédelmi magánjog - európai kitekintéssel*, Center Print Nyomda, Debrecen (2010) (ISBN 978 615 5025 00 6) kötetbemutató (A tudomány a fogyasztói tudatosság növelésének szolgálatában – Magyar fogyasztóvédelmi magánjog európai kitekintéssel c. konferencia keretében, Debrecen, 2010. június 18.)
- *Az osztrák kereskedelmi jog reformja: az Unternehmensgesetzbuch bevezetésének előzményei és következményei*. Quo vadis ius societatis Hungaricum: Társasági jogunk múltja, jelene, jövője. Szeged, 2008. október 16-17. SZTE – TIK
- *Concept of Alternate Dispute Resolution in European Consumer Law*. Zakonodavstvo Ukraini. Problemi ta perspektivi rozvitku, *Ukrajna 2007. okt. 25.*

IV. KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSÍTÁSA AZ EGYETEMI OKTATÁSBAN

Az eredmények az egyetemi oktatásban is jól kamatoztathatók voltak. Új oktatási technikák és modellek bevezetése történt meg a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán (pl. az egyetemi posztgraduális és doktori képzésben új kurzusok indítása, német nyelvű jegyzetek, multimédiás tananyagok elkészítése és felhasználása). A program időtartama alatt tananyag készült.

- **„A társasági jog Európában”** címmel, kötelezően választható tárgyat indítottam amelyhez egyetemi tansegédletet (e-learning és elektronikusan letölthető tananyagot) készítettem: Társaságok a német jogban, Német társasági jog – e-learning, A német társasági jog jogforrásai (összefoglaló táblázat), Társasági jogi reform Ausztriában – HGB-ből UGB, Olasz társasági jog (szerzőtárs: Török Éva), Bevezetés a francia társasági jogba. Ezeket folyamatosan bővítettem és hatályosítottam. A tantárgy célja, hogy kiegészítő ismereteket sajátítsanak el a hallgatók a társasági joggal kapcsolatban. Az elméleti és történeti alapoktól kiindulva számba veszi a társasági formákat a kontinens a jogára meghatározó befolyást gyakorló országok társasági jogában. A magyar szabályozás fejlesztésének lehetséges irányait összehasonlító joglelemzéssel tárja fel.

- **„Az osztrák és a német társasági jog”** címmel szabadon választható tárgyat indítottam be a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán, amelyhez tansegédletet készítettem.

- Német nyelvű forrásfeldolgozó szakszeminárium beindítása az érdeklődő hallgatók számára a Debreceni Egyetemen (új tematikával és módszerrel) **„Deutsches Gesellschaftsrecht”** címmel. Német nyelvű egyetemi tansegédlet írtam, nyomtatott és elektronikus/multimédiás formában (Power Point prezentáció, online letölthető tansegédlet, elektronikus hordozón megjelenő tananyag), e-learning segédanyag a társasági jog (Gesellschaftsrecht) tanulmányozásához (tanulmányok, jogszabályok, szövszedet) adathordozón sokszorozható (megfelelő informatikai háttérrel)].

- **Az „Ötféléves német nyelvi szakmai képzés” (2006-2009) keretében**

A társasági jog a német nyelvű jogrendszerekben és az EU jogában című kurzusa (Programfelelős: Kulcsár Dezső nyelvtanár, Székora Veronika „Társasági jog” – „Gesellschaftsrecht” témafelelőse).

Célunk volt, hogy a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán folyó idegen nyelvű képzéseikhez megfelelő írott tananyag álljon a hallgatók rendelkezésére.

1. *Gesellschafts- und Unternehmensformen in Deutschland (Társasági- és vállalati formák Németországban).*

2. *Gesellschaftsrecht in Österreich (Társasági jog Ausztriában).*

A tananyag megírása azért kiemelt fontosságú, mert a magyar jogi egyetemi oktatásban precedens értékű a kísérleti jelleggel bevezetett „Ötféléves német nyelvi szakmai képzés” és a pályázó által beindított speciális kollégium az osztrák és német társasági jog témájában. Az oktatás úttörő jellegéből adódóan nem született még tananyag, amely űrt a pályázó által elkészítendő munka volt hivatott betölteni. A munka célja – *a német nyelvű tananyag megírásán túl* – magyar nyelvű fordítás elkészítése a vonatkozó magyar szakirodalom összehasonlító elemzésével.

Aktívan bekapcsolódtam a **DE ÁJK Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola** programjába, 2009 óta az alábbi tárgyakat jegyzem:

- őszi szemeszterekben: az **„Összehasonlító társasági jog”** című (kötelező tárgy)
- tavaszi szemeszterekben: az **„Az osztrák – német és a magyar társasági jog intézményrendszerének jogösszehasonlító és jogdogmatikai elemzése”** című alprogramban szabadon választható tárgy.

A megjelölt szabadon választható tárgy a német és az osztrák társasági jog rendszerét és a társasági típusok alapvető ismérveit, az osztrák és német jog hasonlóságait, különbségeit és speciális viszonyait elemzi. Eközben nagy hangsúlyt fektet az elhatárolási kérdésekre, amelyek hozzájárulnak a rendszer megértéséhez. Egy olyan doktrína alapelveit sajátíthatjuk el, amely szemléletének elmélyült megismerése a társasági jog más aspektusból való megközelítését eredményezi. A német – osztrák társasági jogi elméletekre és jogi szabályozásra kiterjedően fogalmazza meg az alapkérdéseit, a bonyolult teoretikus alapokra épülő társasági jog német rendszeréről átfogó – áttekintő képet ad és a doktrínában megjelenő összefüggésekre hívja fel a figyelmet. Emellett a magyar társasági jog egyes problematikus kérdéseit a napjainkban folyó újrakodifikálással kapcsolatban újabb aktuális kérdésekkel kapcsolatban vetjük fel.

V. HALLGATÓI TEHETSÉGGONDOZÁS, KUTATÓI UTÁNPÓTLÁS NEVELÉS

A hallgatói tehetséggondozás és kutatói utánpótlás nevelés részeként hallgatókat vontam be a kutatásba (forrásfeldolgozás, kisebb dolgozatok készítése és bemutatása); **évfolyam- és szakdolgozatok** (pl. Társasági jog a Ptk.-ban; A társasági jog fejlődése Magyarországon, a társaságok a Ptk. kodifikációjának folyamatában; A GmbH szabályozása a német társasági jogban), **tudományos diákköri dolgozatok konzulense** voltam (pl. Andree Emese: „Korlátolt felelősségű társaság (GmbH) a német jogban” című TDK dolgozatát különdíjban részesítették.), valamint **tutori tevékenységet** folytatok a **Debreceni Egyetemen Tehetséggondozó Programjában (DETEP)**. Ez utóbbi eredményeként a DE Állam-és Jogtudományi Kar DETEP konferenciáján többen a társasági jog témájában tartottak előadást (pl. Báthori Gabriella: a családjogi felelősség kérdései a társasági jogban; Szász Gabriella: Az európai részvénytársaság szabályozása és gyakorlati érvényesülése; Tarkó Izabel Ágnes: Online adatvédelem címmel.) A tehetséges hallgatók kutatásba történő bevonásával biztosítható a kutatói utánpótlás nevelése és a munkaerőpiacon való versenyképesség növelése (voltak, akik a nemzetközi ügyvédi irodában kamatoztatják megszerzett tudásukat).

VI. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS KIALAKÍTÁSA ÉS ÁPOLÁSA

Kiemelt jelentőséget tulajdonítottam a projekt ideje alatt a **hazai és nemzetközi együttműködés kialakításának és megerősítésének, az élő szakmai konzultációnak**. Így rendszeres kapcsolatot tartottam a magyar jogi társkarok Polgári Jogi Tanszékeivel. A Magánjogot Oktatók Egyesületének vezetőségi tagjaként rendszeresen egyeztettem az ország összes jogi karának magánjogot oktatóival. A Magánjogot oktató fiatalok II. országos találkozója és konferenciája című kétnapos konferencia (Debrecen, 2008. május 9-10) főszervezője voltam, és a 25 szerzős, 433 oldalas konferenciakötet szerkesztettem. A tanulmánykötet 2009. évi

megjelenésével lehetővé vált, hogy az értékes gondolatok, kritikák, megoldási javaslatok a szélesebb szakmai közönség számára is hozzáférhetők, hasznosíthatók legyenek. 2009. május 23-25-én részt vettem Pécsen a Magánjogot oktató fiatalok III. országos konferenciáján. 2010. június 3-4-én pedig Miskolcon a Magánjogot oktató fiatalok IV. országos konferenciáján voltam jelen.

Emellett **több doktori (PhD) eljárásban vettem részt** (hivatalos bírálóként, szigorlati bizottsági tagként, PPKE JÁK, ME ÁJK, SZTE ÁJK)